

HEGYALJAI KISS GÉZA

ADY ENDRE ISMERETLEN LEVELE

Kedves Fiam!

Ady Endre nem akárkinek írja azt, hogy Fiam s ha azt írja, akkor abban lenni kell valaminek az apa és a fiú egymáshoz való viszonyából. Örömmel olvasom a leveledből, hogy figyelemmel kísértél engem az első vers óta, amit tőlem olvastál. Magam is szeretem egy író emelkedését figyelni. Ezt nevezem élvezetnek. Külön örülök annak, hogy Móricz Zsigmondot édesapáddal együtt figyeled, mert Zsigánk minden figyelmet megérdemel. Verses könyvedet egy megjegyzéssel köszönöm meg neked. A címe jó: A mi szerelmünk. A ti szerelmetek. De a terjedelme kicsiny. A legközelebbi könyved legalább hat ív legyen! Szívesen köszönt a patakiakkal együtt

Ady Endre

Címzés:

Kiss Géza

Mád

Zemplén megye.

A levél eredetije Eperjesen maradt. A levélen nincs keltezés. A verseskönyvem és a leveletem 1914. márc. 21-én küldtem el Ady Endre szerkesztő úrnak Bpest IX. Lónyai-u. 18. Nyugat szerkesztősége. Válaszát azutáni napokban írta, a bélyegzőn olvasható volt: márc. 31. A levelet apám bontotta fel, örült, hogy a fia olyan két íróval levelezik, amilyen Móricz Zsigmond és Ady Endre. Ápr. 3-án mentem haza Mádra, húsvéti vakációra, a levelet ott találtam. Meghallgattam Ady tanácsát, a legközelebbi verseskönyvem valóban hat ív volt: Szív a szívnek, Ungvár 1918.

Hegyaljai Kiss Géza

DR. HEGYALJAI KISS GÉZA

BARÁTI SZÓ MÓRICZ ZSIGMONDRÓL

Melegsívű ember volt Móricz Zsigmond, természeténél fogva hajlamos a barátságra. Mondta és leírta azt a szót: barátom, de érezte is a barátság szíves érzéseit. Ha röviden ír, akkor is megérik a szíve heve az egyszerű sorokon. Példa erre az a levele, amit akkor írt nekem, mikor *Kossu.h* című könyvemét megküldöm neki meleghangú ajánlással. Válasza csak ennyi:
Bpest, 1930 IV. 13.

Kedves barátom! Kossuth-könyvedet nagy örömmel már el is olvastam, sőt már azon melegiben meg is írtam egy cikket Kossuthról máj. 16-ra. A könyvhöz gratulálok, tiszta, neves, igazságos. Szíves szeretettel üdvözöl igaz híved: Móricz Zs. —

Örülöm kellett e sorok nyomán, hogy a mi nagy írónkat egy lelkes írás megírására ihlette a neki küldött könyvem.

Barátainak tartotta a pataki ifjúság vezetőit. Így ír:

Kedves Ifjú Barátaim! A szíves meghívást köszönöm. Egyelőre nem megyek felolvasni. Nem, mert még nem elég hosszú és nem elég fehér a szakállam ahhoz, hogy Patakon büszkén mutassanak rám ujjal: — Ez is a mi fiunk! — Régi melegséggel küldöm köszöntésemet Pataknak, iskolánknak és az ifjúságnak: Móricz Zsigmond.

Diákkoromban többször írtam Móricz Zsigmondról. Nagynak tartottam. Ami Ady versben, az Móricz prózában. Feltűnése után pár évvel azt vártam a magyar közönségtől, hogy úgy tartsa számon, mint egyik legnagyobbunkat. Ezt írom:

„Legújabb regény- s novellairodalmunk legzseniálisabb alakja Móricz Zsigmond. Sokszor beállították már a magyar parasztot, egyik-másikról azt hittük tökéletesen, de így még nem. Ennyire vérből-húsból kimintázva még soha. Hogy annak alakja, érzése, gondolkozása, beszéde olyan plasztikusan emelkedjék ki a betűből, arról nem is álmodtunk, míg Móricz kivételes talentuma példát nem mutatott rá. Annyira ismeri a magyar parasztot, annyira beleéli magát alakjába, mint soha magyar író. Mestere a milieu-festésnek, mesterien tüntet fel, hogy az ember mennyire belenőtt környezetébe, mennyire abból fakad hangulata, cse-

lekvése. Pompás szemléltető erejét fokozza párbeszédeinek természetes, valószerű volta. Szinte szem- és fültanúi vagyunk alakjai beszédének, látjuk azok arkifejezését.”

Irok róla, mikor a Petőfi Társaság tagjává választja. Jól esik elmondani örömlöket pár sorban:

„A pataki iskolának egy öreg diákját, az Alma Máternek egy elszakadt fiát a Petőfi Társaság besorozta zászlaja alá. A pataki iskolának egy régi íródeákját, akinek nagysága régen túlszaporított a szürke falakon, illetve akinek híre-neve a határszéli hegyekről verődik vissza az ősi boltozatok alá, a Petőfi Társaság beszegődöttette érdemes munkásai közé és fénylő betűkkel írta be történetébe ezt a kissé nehéz kiejtésű nevet: Móricz Zsigmond. Régóta szeretnék már valami tanulmányt, ismertetést vagy mit írni Móricz Zsigmondról: szeretném boncolgatni, hogy nőtt ki a csöpp városkából az egyszerű diák? mivel járult fejlődéséhez a pataki levegő? mit vitt magával az ősi kálomista fészekből? — De minél többet olvasok írásaiból, minél többet kutatom, hogyan fejlődött Pataktól a Nyugatig, a Petőfi Társaságig, annál jobban érzem, hogy nagyon kicsiny vagyok Móricz írásának a tollamra tűzéséhez. Mióta hozzáférköttem egy kötetéhez, sóvárogva vágytam a többi után, és keserűséggel tölt el az a közömbösség, hogy a könyves kirakatban hónapokon át ott lepi a por a *Sararany*-t, a *Harmatos rózsát* és a többi. De aztán látva, hogy Móricz bőkezűen ontja új tárcáit, újabb kötetét, és a közönség kapva-kap rajta, látva, hogy a Móricz-név egyre fényesedik, egyre közelebb merészkedik Patakhoz, és amint hallottam búszke rátartisággal vitatni, hogy Móriczot nemcsak Patak nevelte, hanem Patak adta az irodalomnak, hogy az ócska boltívek alatt is bátran hangzanak el ilyen kijelentések, hogy a mai magyar próza első mestere Móricz, megnyugodtam. A Móricz Zsigmond hatalmas talentuma nem szorult többé ajánlásra Patakon sem. Nem kell, csak azokat a lapokat végignézni, amelyekbe Móricz dolgozik s aztán eldönteni, ki ír nála érdekesebb, élhetőbb és zamatosabb prózát?! Móricz Patakon is megtöri a maradiságot, telivér magyar szelleme útát tör a sokat átkozott modernségnek. Felhívja rá Patak figyelmét a Petőfi Társaság szerencsés választása. Móricz Zsigmondot maholnap anyás búszkeséggel fogja fiának elismerni a pataki iskola — és hiszem előbb-utóbb az az idő is, mikor Patakon egy utcát, Móricz Zsigmond-utcának fognak keresztelni!”

Az Ifjúsági Közlönynek ebben a számában ismertetem Tavaszí szél című könyvét:

„Mindenütt ott tündöklök a Móricz éles szemének, sikerült beállításának, eleven előadásának, zamatos nyelvének gazdag értéke itt-ott még bővülve lírai együttérzéssel”.

A két írást elküldtem az írónak. És Móricz az írásra tettel válaszolt. A tett egy utazás volt. Egy este ott termett Patakon. Megtalálta a fiukat. Érdekes volt ahogy ráismertek. Látták a fiúk a Kürtben, hogy a másik asztalnál ül egy úr és jegyeztet. A másik szobában fizet. Még pedig tíz üveg bort fizet az asztalnál beszélgető fiatal uraknak. Erre a fiúk biztosra veszik: ez senki más nem lehet csak ő. Utána erednek ketten. Udvariasan karon fogják és visszahozzák. Mondják a fiuk: sajnálni fogja a barátunk, aki írt a mesterről, hogy éppen most nincs itt. Hazautazott ma délután Mádra. Nem volt elég pénze, összepótolták neki a vonatköltséget és elment. Móricz neveti az összepótolást: — Úgy szokott az lenni.

Bántott nagyon, hogy nem találkozott vele. Levelet írtam. Pár nap múlva megkaptam levelet. Írtam azt is, hogy Mádon emlegetni szoktak Édesapámmal és a nagybátyjával, Pallagi Józseffel, aki ott szülőkezelő. Tőle hallottam, hogy a padláson egész halom kéziratot találtak utána még abból az időből, mikor nem jelentek meg az írásai. Leveleimben a történeti regényről is írtam. „Egy írását várom nagyon a mi írónknak. Várom a történeti regényt. Nagy író nincs történeti regény nélkül, látjuk a Jósika—Eötvös—Kemény háromságot, látjuk Mikszáthot, Gárdonyit meg egyenesen az Egri csillagok tették GárdonyiVivá. Jókai történeti regényei közül csak kettőt írok ide, a Kőszívű ember fiai és a másik: Enyém, tied, övé . . . Nem érzi az olvasó történeti regénynek, annyira az életből való és mégis ez az élet, ez a történet. Ilyennek várom én a Móricz Zsigmond elkövetkező nagy munkáját is. Néprajzi gyűjtéssel is foglalkoztam. Már csak annyit írok ide, Kedves Mester! hogy életének egyik mozzanata közös az enyémmel. A néprajzi gyűjtés ez. Hallom és olvasom, hogy tetszik gyűjteni mindazt, ami népünknel található. Patakon megalakult a Néphagyománykutató Szövetség. Ez díjakat tűz ki, hasznos irányítást ad. Nekem ez igen közel esik a szívemhez. Akármerre járok legációban vagy utazva, feljegyzem, ami érdekeset találok. Annak örülök, hogy a szülőföldemen Mádon is van megírásra várva több olyan népszokás, mondás, nóta amiről máshol még csak nem is hallani.”

Móricz válasza ez:

Bpest, 1913. II. 7. Kedves Géza!

Jól sikerült pataki estémen tényleg jó lett volna Öcsémmel is találkozni. Örülök, hogy Édesapjával Mádon engem is szoktak emlegetni, meg Józsi bátyámmal. Érdekes az, amit a történeti regény írására való kötelezettségről ír. Én az elmúlt időknék nagy hanghallgatója

vagyok és Bethlen Gáborban látom a letűnt századok egyik legnagyobb magyarját, legmagyarabb nagyságát. Látni akarom az embereiben a kort és megszólaltatni annak a kornak a hangját, amelyben elmélyedek. Már dereng a lelki látóhatároimon Bethlen Gábor mindenképpen vezérnek teremtett alakja. Helyenként úgy érzem: drámának kellene lenni a róla szóló írásomnak. De benső történéseivel, érzelmi áttüzesedtségével a regénynek is lebilincselő ura lesz. Maga a nyelve is érdekes, igen gondos tanulmányt igénylő része a megelevenedő Gábor királynak. Lesz az írónak történelmi regénye, kedves Kiss Géza, mert az író bensejében már van. Terjedelmét is látom már. Három kötetnél alább nem adom. Rövid, itt-ott nyers, de mindenütt emberi szólásai jellemzők is, kortörténeti megvilágások is. Belülről én már látom Bethlen Gábort. Érzem: fennakadás nélkül fog papírra ömleni, jobb szeretném így írni: ércebe ömleni a nagy fejedelem fenköltésében is emberi alakja, ha egyszer nekidülök és az ő Erdélyéről és a magyar vér legigazibb fellángolásából eredő emberi remekműről írni. Arra a kérdésre, hogy mikor? Mikor lesz könyvvé az írásom? egyelőre nem válaszolok, hiszen írásom természete hozza magával a lelkiismeretes nekilendülést. — A néprajzi gyűjtésről annyit, hogy Sebestyén Gyulával, a nagy folkloristával baráti viszonyban vagyok, hol ő biztat valaminek gyűjtésére engem, hol én őt, de nem kötöm le magam a néprajzos irodalom munkásává, hiszen én a gyűjtésemet mindjárt fel is használom elbeszéléseimben, vagy abban, amit éppen írok. Küldöm szíves és meleg üdvözetemet Patakknak és Kiss Gézának, az Alma Mater kiöregedett diákja: Móricz Zsigmond.”

A pataki diákéletnek egyik főérdekesége a legáció. Az ünnepválasztáson a fiúk nagyot néznek, hogy falura megyek, mikor városra is mehetnék. Ahogy rám kerül a sor, bezúgom: Prügy, Taktakenéz. A Móricz Zsigmond falujába akarok menni. Ez a Prügy leírva Prügy, kimondva: Tügy. A napvilágot nem itt pillantotta meg, de az élet itt férközött először közvetlen közelébe. Azt mindenki tudja, hogy nyomorból kapta híre az istenadta tehetség a jámbor és szótlan kis Móricz Zsigát. Nekik csak Zsiga marad mindig. A bátoralan fiúcskából senki se nézte volna ki, hogy ennyi tisztességet hoz a nevelő falujára is. Pedig hozott. „Meséli Tiszteleendő úr. Meg tanító úr is sokat emlegeti, magyarázgat róla”. Tényleg Zitás nagytiszteletű úr szinte apás büszkeséggel hozza szóba: — Itt nevelkedett Móricz Zsiga Tügyön. A tanító úrnak tanítványa is volt, a kurátornak meg unokaöccse. Az édesbeszédű papné mondja: — Még most is előttem áll, ahogy a vágódeszkát hozta. Éppen így ünnepre készültünk, sütöttem egyet-mást, mikor beállított a konyhába, a hóna alatt egy szép sima deszkával. Köszönt illedelmesen oszt olyan szégyenlősen mondta, mintha most is hallanám: „Tiszteletes asszony, küldött édesapám egy vágódeszkát. De olyan kedves, szelíd kis fiú volt”. — Tetszik-e ösmerni Móricz Zsigmondot? — Kérdem a rangban-módban megőszült kurátort, Zsindely bácsit. — Hogyne! Unokaöccsém! — Mutatom neki az Érdekes Újság húsvéti mellékletét: — Itt van a képe is ni! — A meglepetés mohóságával nyúl utána: — Ez a? Hát ű a? . . . Én biz meg se ismerném. Van mán tizenöt esztendeje, hogy nem láttam . . . van bizony, húsz is. Hát ilyen most? Egész megemeresedett . . . A Zsiga! Lám a kis Zsiga. Sose tudhassa az ember kibe mi lakik.

A tanító Tóth Károly. Ezt a megcsontosodott pedagógust szinte bántja, hogy a vézna kis fiúban nem ismerte fel a Sári bíró leendő írójának a tehetségét. Csak néz, ahogy azt ő írta, az egykori szende, szőke kis Móricz Zsiga. Láttam közvetlen közelből az impozáns, ugyancsak megteremtett asszonyt, a kurátornét, aki pompás modellül kínálkozott a bíróné életerős, parancsolásra predesztinált, remekül beállított alakjához. Hallgattam értelmes, kiapadhatatlanul patakzó beszédét. Engednem kellett nyájás, de kikoszarazást nem tűrő kínálásának ahogy a süteményt elem adta. Erről az asszonyról habozás nélkül el lehet hinni, hogy akkor adja oda az urának a pipát, amikor ő akarja. Milyen rend uralkodik ennek a portáján. Hogy ragyog a házában minden a tisztaságtól. Erről az okos, takaros asszonyról könnyű feltenni, hogy korában tudna tartani egy egész falut. Ezt megbámulhatja az egész országnak, ha elkezd kardoskodni úgy, ahogy Móricz Zsigmond színpadra vitte.

Ez az az erősen i-ző nyelvjárású nyírségi falu, amelyből a Sári bíró kinőtt. Itt szerezte benyomásait a félrehúzóda nézdegélő kis Zsiga, és ezen tartotta tekintetét a hírnévszerző művét alkotó nagy Móricz Zsigmond.

Mikor azt hittem eleget hallottam ahhoz, hogy összefüggést találjak Móricz prügyi élete és művei közt, akkor jött egy igen érdekes vélekedés, a Baranyi Béni szekeres gazdádé, aki mellett három órahosszat ültem a bakon. — Hogyne, ösmerem — feleli kérdésemre. — Együtt jartunk iskolába, csak hogy ű vagy őt esztendővel lejjebb. Azon magános gyerek vót ű teccik, tudni. Nem azir, hogy megvetette vón a többit, de ű nem szeretett pajkoskodni, csintalankodni ahogy a fiúk szoktak. Ű csak fére húzódtott oszt úgy nízdegélte hogy játszának a többiek. Ipp olyan vót akár az idesannya, a se vitett vón a légynek se! — Nem volt rá tartós ugye? Nem érezette másokkal, hogy pap lánya? — Jaj dehogya is. Iszen még ha akarta vóna se tudta vóna. Hiszen szeginek tisztessiges ruhára se tellett. Amije vót, a tiszta vót, mint a zarany.

de . . . de mégse olyan, amilyen neki dukált volna! — Hát csakugyan olyan szegények voltak? — Tessék elhinni: még ki se lehet azt mondani. Így varrogatott oszt az asszony ruhát-mit, hogy meg tuggyanak ilni. Pedig eilig módosak vótak úk mikor idegyűttek. Vót házok is tisztességes. Azut oszt gépet is szerzett Móricz bácsi, cséplő gépet — de leégtek. Oda veszett házok, bútorok, mindenök. A tüzes gép is, egyszóval minden. Akkor kötöztek át mi mellénk lakni. Persze mán csak lakóságba, árendált házba. — Hát az apja? Ács volt? — Olyan fűrő-faragó ember vót ú. Értett mindenhe, csakhogy szerenycsétlen vót. A sok gyerek a nyakán. Hatan oszt mind fiú. De azir igen tréfás ember vót Bálint bácsi. Hijába vót annyi gongya, tréfára mindig vót kedve.

Hasztalan fordult másra a beszéd, az én fuvarosom csak viszatért Móricz Zsigára. Ő is szeretett volna hallani a pajtásáról. Beszéltem arról: író, szindarab, tárcacikk. — Hát ú író. Oszt miből él? A zállam tartja el? Elmondtam mi a tiszteletdíj stb. Legjobban sikerült ezt azon a példán szemléltetni, hogy mikor harmadéve Patakon járt, tíz üveg bort fizetett a diákoknak. Megjegyezte: „Hál Istennek hoz már annyit a konyhára a magyar íróság, hogy tíz üveg bort ki lehet fizetni belőle.“ — Most húsvétban is három darabját játszák a pesti színházokban, abból is cseppen valami. — Űhüm, akkor mán csakugyan fizethet tíz üveg bort a diákoknak. Még sert is! Hozzáteszi: — Hát nagy elmét adott neki az Isten! Ki hitte volna, hogy ilyen művész válik a Zsigából. Mer' az ember terem. Ki nagyra, ki tengődésre. Aki szerencsés csillag alatt születik, annak felviszi az Isten a dógát. De mennyit kell küzködni, aki vinni akarja valamire! Megszenvedett érette ú is.

Másról beszél még és visszatér a pajtására. — Azir nem szép tülle, hogy el nem gyön megnézni a rokonnyát. Mán eccer ellátogathatna Tügyre! — Elköszön tőlem Baranyi Béni és elmegy Mezőzombor felé.

A mezőzombori állomáson boldog büszkeséggel újságolja egy derült kedélyű öreg úr, hogy neki hat fia van hadi szolgálatban, a legidősebb az a termékeny író: Móricz Zsigmond. A híres Móricz Zsigmond!

A tügyi látogatásom után levelet írok Móriczknak és elküldöm az Ifjúsági Közlönynek azt a számát, amelyikben megjelent írásom az ő falujáról. A következő levelet írja:

Bpest 1915. V. 3. Kedves Kiss Géza!

Jó szó az, amivel írja, hogy amit a Sári bíróban adok, az „állatjára” olyan, mint amit Tügyön látott-hallott. Realistának könyveltek el és magam is erősségemnek érzem azt, hogy éleltádom olyan, mint a magyar nép színe-javáé. A való-életet valószerű vonásokkal adom vissza. Sokat köszönhetek ebben színmagyar népünk józan életszemléletének, tiszta és derűs életfelfogásának. És tegyük hozzá: a pataki iskolának. Ott Maklár Papp Miklós, Kovácsy Sándor egyformán ahhoz szoktatott, hogy népszokások, szülőföldünk leírásában, az irodalom népre való hatásának megfogásával, a mese-, monda- és népdalvilág kifejező erejével állandóan legyünk kísérői és írásbafoglalói népéletünk megnyilvánulásainak. Örömmöm, hogy írói szolgálatomban friss vért hoztam a magyar népi élet színpadi megjelenítésébe. Örülök, hogy az új nemzedék figyelő íróságom és íróváltételem műhelytitkait és nyilvántartja, hogy annak, amit adni akarnék a magyar élet művészi ábrázolásához: a nép, a nép élete, a nép jóratermettsége a forrása. Az Ifjúsági Közlönynek jó formát adtak Őcsémék és a diákság közszelleme ilyen kis bepillantásokból is jónak látszik. Köszöntöm az ifjúságot és annak hűségessé tollasát, Géza diákok: Móricz Zs.”

Egyszer végre sikerül a terv, hogy Móricz Zsigmond Patakra jöjjön felolvasást tartani. Sétálunk együtt az iskolakertben és az utcán. Elmegyünk megnézni a házat, amelyikben laktak. Mondom: — Nyolcadgimnazista koromban itt laktam a szomszédjában. Mindennap megnéztem a házat, amelyben egykor Móricz Zsigmond lakott. A templomnál elmondok egy apróságot. Dr. Rác Lajos közismerten hosszú ember. Ha a toronyóra nem jól jár, Rác Lajos felnyúl a kezébe és megigazítja. — Jót nevet rajta. Ahogy a sétánkból felmegyünk a könyvtárba, odajön Bálint József, a rajztanár, festőművész. Hoz egy képet az írónak: az a ház, amelyben Móricz Zsigmondék laktak. Az író megköszöni, elgondolkozva nézegeti, a festményt nagyon jónak találja, és a Könyvtárnak ajándékozza. Este a tápintézet nagyterme teljesen megtelik. Nagy sikere van az író felolvasásának. Másnap Újhelybe megyünk. Darabját mutatják be a színházban. Ott is siker. Másnap reggel a feleségének táviratot ad fel a postán: Két nagy siker után imádatlalt csókol Zsigád. — Felmegyünk a zemplénnvármegyei levéltárba. Nézi a feliratot: „Itt a halottak élnek, a némák beszélnek.” És nézegeti a régi századokból való kéziratokat.

Melegen érdeklődött egy elbeszélésem iránt. Ennek tárgya az ő szülőföldjének közeléből való. Címe: Tiszabecsi galambok. Tudni akarta: hol vettem a témáját? Ezt írja róla:

Kedves Barátom Géza, kerestem az elbeszéléseidet, a Tiszabecsi galambokat, megküldte a kéziratot Gaál Endre és megküldted te is kéziratban. Áldjon meg az Isten érte, hogy ezzel a tanulmányszámba menő irással élővé tted a régi kálvinista élet egy darabját. Az a benyomásom, mintha regénynek írdat volna meg és vagy 40 folytatáson keresztül melegedett volna annyira a lelkedhez az elbeszélés hőse. Tudod: mit műveltél? Megalkottad a magyar kálvinista papnak egy új fajtáját. A Jókai barátfalvi lévitájától, rézpatoki papjától és Révész Bálintjától elindulva eljutottunk az elnémult harangok Simándijáig, majd Farczádi Jenőig és az én Fáklyám Matolcsyáig, megérkeztünk a te Törő Miklósig. Legény ez a talpán palástban és palást nélkül. Védőkart nyújt az elrabolt szerelme felé és a tüzes pokol szé.éről is visszahozza népe szabadításával. Ezt a kálvinista papot nem ismertük, Géza. A tiszabecsi nép olvasni fogja százával a könyveskedet. Adynak mutatnám örömmel, ha itt lenne még közöttünk a két nagy emberkereső szemével. Fogadd érte testvéri ölelésemet igaz híved: Móricz Zs. A levél kelte: Bpest, 1934 IV. 25.”

Móricz Zsigmondot mindig szerettem. Mint embert is, mint író is. Szeretettből írtam róla ezt a néhány baráti szót.

MEZŐSI KÁROLY

ADATOK A PETŐFI-GENEZISHEZ

(*Cinkotai kapcsolatok*)

A legutóbbi évek Petőfi-kutatásai a költő családjáról sok ismeretlen adatot derítettek fel. Petőfi származásának, családjára társadalmi, gazdasági viszonyainak, nemzetiségi hovatarozásának kérdéseit — különösen a kiskunsági levéltárak újonnan feltárt adatai alapján — ma már sokkal tisztábban és részben másként látjuk, mint ahogy ezeket a fontos problémákat a költő életrajzai és a róla szóló életrajzi adatközlések eddig megvilágították.

Petrovits István és családja kiskunsági életén kívül az itteni Petőfi-kutatót természet-szerűleg az a kérdés is foglalkoztatja, *hogyan, milyen kapcsolatok révén került le ez a család a felvidéki rcszokról az Alföld közepére, az akkor még „kiváltságos” kiskun kerületbe, hogy e szabad districtusban megtelepedvén, tartós otthonra leljen.*

Midőn a közelmúltban egyik kutatóutam *Cinkotára* vezetett, két adat között kerestem összefüggést. Az egyik adatközlő *magá Petőfi*, a másik adat Kiskunfélegyházán került elő.

Ismeretes, hogy Petőfi, amidőn 1847 májusában Szatmárba utazott, s Cinkotán áthaladt, erről az útjáról feljegyezte:

„Mingyart a Rakcs mellett esik Czikota, hol a híres kántor s egyik nagy apám szendereg az úrban. Egyiket sem ismertem ugyan, hanem, azért bke hamvaikra.”¹

Hogy ez a nagyapa melyik lehetett, az apai-e vagy az anyai, azt *Ferenczi Zoltán* is kuttatta, de eredménytelenül. Amint írta: „az ez iránti kérdezősködésünk nem vezetett sikerre, a halotti anyakönyvekben egyiknek a neve sem volt megtalálható. (A cinkotai ev. lelk. levele a szerzőhöz.)”²

Ferenczi más helyen azt a véleményét fejezte ki, hogy a költő atyai nagyapja, *Petrovits Tamás* „hihetőleg” Szabadszálláson halt meg, mert István fiával együtt ő is ide költözött,³ a szabadszállási halotti anyakönyv azonban Ferenczinek ezt a feltevését nem igazolja. Petrovits Tamás elhalálzásának helye valahol másutt keresendő.

Az említett kiskunfélegyházi okmányadat egy bizonyos *Petrovits Borbáláról* szól. Az itteni házassultak anyakönyvének bejegyzése szerint „*Barbara Petrovits*” 1823. november 17-én házasságot kötött Csalár Jánossal.⁴ Mivel Kiskunfélegyházán egyébként Petrovits nevű család nem élt, a házasságkötés idején 18 éves hajadon Borbála valahonnan máshonnan származott ide, Félegyházára. 40 évi házasság után itt is halt meg 1863-ban.⁵ Több gyermeke született, ezek közül egyik az István (1830), másik a Sándor (1833) nevet kapta. A család leszármazottai Kiskunfélegyházán ma is élnek, s családi hagyományként vallják, hogy dédnagyanyjuk, Petrovits Borbála Petőfi nagynénje volt, a költő 1848-ban is meglátogatta őket. Sajnos,

¹ *Úti Levelek Kerényi Frigyeshez*, 11. levél, 1847. máj. 13.

² *Petőfi életrajza* I. 18. lap, jegyzet.

³ Uo. 7. lap.

⁴ O-plébánia, házassultak anyakönyve, 1823. évi 98. sz. bejegyzés.

⁵ Uo. halotti anyakönyv, 1863. évi 2. sz. bejegyzés.